3.8.3

D. Pi T.
DOKÜMANTASYON
SERVİSİ

Y A T I R I M L A R I N Ö D E M E L E R D E N-
G E S İ E T K İ L E R İ V E
Ö L Ç Ü L M E S İ

Tülây ÖNEY

(Ekim 1967)

YATIRIMLARIN ÖDEMELER DENGESİ ETKİLERİ VE ÖLÇÜLMESİ

1. GİRİŞ
   a. Konunun Mahiyeti ve Önemi
   b. Konunun Kapsamı ve Metodu
2. YATIRIMLARIN ÖDEMEIER DENGESİ ETKİLERİ NELERDİR ?
   a. Yatırım Safhasındaki Etkiler
      (i) Dolaysız Etkiler
      (ii) Dolaylı Etkiler
   b. Yatırım Projesinin işleyiş Safhasındaki Problemler ve Ödeme Dengesi Etkileri
      (i) I. Tip Yatırımlar
      (ii) II. Tip Yatırımlar
      (iii) III. Tip Yatırımlar
3. İKİ ALTERNATİF GÜBRE PROJESİNİN ÖDEME DENGESİ YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ
   a. A Projesinin Değerlendirilmesi
   b. B Projesinin Değerlendirilmesi
4. SONUÇ

1. GİRİŞ

a. Konunun Mahiyeti ve Önemi :

Yatırımların ödemeler dengesi üzerindeki etkileri, kalkınmakta olan ülkeler yönünden büyük bir önem taşımaktadır. Bilindiği gibi ekonomik gelişme büyük yatırımlar gerektirmekte ve belli bir kalkınma hızını muhafaza etmek, her yıl gayrı safi milli hasıla içinde yatırım harcamalarının mutlak değerlerinin yükseltilmesiyle mümkün olabilmektedir. Diğer taraftan az gelişmiş ülkeler, tanımları icabı, kaynakları kıt, nüfus başına millî gelirleri düşük seviyede olan genellikle ödemeler dengesi açığı ile karşı karşıya bulunan ekonomilerdir.[1] Belli bir kalkınma hızını gerçekleştirmek için gerekli görülen yatırım seviyesini sağlamak, kaynakları kıt ve tasarrufları yetersiz olan bu ülkeler bakımından, yabancı ekonomilere bağlılık sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bu durum ödemeler dengesindeki açığın gittikçe büyümesine yol açmaktadır. Döviz gelirlerinin yetersizliği, az gelişmiş ülkelerin kalkınma çabalarını bu yönden etkilemekte ve ödemeler dengesi açığını gidermek hedefi ile yüksek bir kalkınma hızı sağlamak amacı genellikle çelişmezlik arzetmektedir.

---

[1] Petrol zenginliklerine sahip az gelişmiş ülkelerin durumu istisna olarak kabul edilmelidir.

Öngörülmüş bulunan kalkınma hızından fedakârlık etmeden ödemeler dengesi açığını kapatmak ya da belli bir seviyeye düşürebilmek, gerekli görülen yatırımların gittikçe daha büyük bir kısmını yurtiçi kaynaklarla finanse etmeyi zorunlu kılmaktadır. Ayrıca toplam yatırımların ne kadarının ithalâtı ikame edici ya da ihracatı geliştirici endüstrilere ve ne şekilde yöneltileceği konusu da büyük önem taşımaktadır. Bu durum gelişmekte olan ekonomilerin yatırım kararlarında ödemeler dengesi sorununu ciddiyetle gözönünde tutmalarına yol açmaktadır.

b. Konunun Kapsamı ve Metodu

Bir yatırım projesinin ülke ekonomisine çok çeşitli yönlerden etkileri vardır. Millî geliri artırmak, alt-yapı ihtiyaçlarını karşılama, milli gelirin dağılımı, ödemeler dengesi etkileri bunların en önemlilerindendir. Bütün bu tesirlerin bir arada ölçülmesi her zaman mümkün olamamaktadır. Esasen çalışmamızın konusu yatırımların sadece ödemeler dengesi etkilerinin incelenmesidir. Bu amaçla, ilerdeki bölümler yatırımların dolaylı dolaysız, olumlu ve olumsuz etkilerinin ayrıntılı olarak tartışılıp, ölçülmesine ayrılmıştır. Metodun ortaya konması bakımından iki alternatif proje seçilmiş ve analitik bir çalışma yapılmıştır. Ancak elde edilen sonuçlar bu projelerin değerlendirilmesi şeklinde düşünülmemelidir. Çünkü sonuçlar, sadece ödemeler dengesi etkilerini göstermektedir. Oysa ki proje değerlendirilmesi çok yönlü bir çalışma olup başka metotlarla yapılmaktadır. Bizim incelemek istediğimiz konu, yatırımların ödemeler dengesi üzerinde ne gibi etkiler yaratacağını ortaya koymaktadır. Başka bir deyimle, çalışmamızda kısmî bir analiz yapılmış ve belli bir metot geliştirilmiştir.

2. YATIRIMLARIN ÖDEMELER DENGESİ ETKİLERİ NELERDİR ?

Plânlı ekonomilerin yatırım kararlarında izledikleri yollardan biri, toplam yatırım kaynaklarının yeterli bir kısmını ithalâtı ikame edici ya da ihracatı geliştirici projelere kanalize etmektedir. Bir yatırım projesinin, ödemeler dengesi açısından iki türlü etkisi söz konusudur. Bunlar yatırım safhasındaki etkiler ve işleyiş safhasındaki etkiler olarak ayrılabilir.

a. Yatırım Safhasındaki Etkiler:

Herhangi bir yatırım projesi kuruluş safhasında ödemeler dengesini iki yönden etkiler.

(i) Dolaysız Etkiler: Kalkınan ekonomilerde yapılan yatırımlar gerek teknik gerekse finansman bakımından yabancı ekonomilere bağlılık yaratır. Az gelişmiş ülkelerde tesislerin kuruluşu devresinde önemli ölçüde yatırım malı ithalâtı söz konusu olmaktadır. Bu ülkelerin strüktürel durumları icabı ortaya çıkan bu durumun ödemeler dengesine olumsuz yönde etki yapacağı açıktır. Bundan başka, bir yatırım projesinin bütünüyle ya da önemli bir kısmının yabancı fonlarla finanse edilmesi de sık sık görülen bir durumdur. Böyle bir durumda dış borcun ana para ve faiz olarak ödenmesi sorunu ortaya çıkmakta ve ödemeler dengesi üzerinde ayrı nitelikte bir olumsuz etki meydana gelmektedir. Bir çok yatırım projelerinde bu iki direkt tesiri bir arada görmek mümkündür. Az gelişmiş ülkelerdeki sermaye kıtlığı, büyük projelerin, her zaman yurtiçi fonlarla finanse edilmesine elvermemektedir. Bu gibi hallerde özel yabancı sermaye ya da çeşitli milletlerarası finansman kurumlarının desteğine ihtiyaç belirmekte ve bu kanallardan sağlanan kredilerin servisleri de ödemeler dengesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Yatırım safhasında, tesislerin kuruluşu devresinde ihtiyaç duyulan yatırım mal ve teçhizatının önemli bir kısmının ithal edilmesi durumu çok zaman kaçınılmaz bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan, yapılacak yatırımın ilerde ödemeler dengesi sıkıntısını giderecek bir özelliği olsa bile, başlangıçta yaratacağı bu olumsuz etkilerin gözden kaçırılmaması ve güvenilir bir maliyet hesabının yapılması gerekir.

(ii) Dolaylı Etkiler: Bilindiği gibi, tam istihdam seviyesinin altında bulunan bir ekonomide yapılan yatırımlar reel milli gelir artışına sebep olmaktadır. Tüketim ve ithalât milli gelirin fonksiyonu olduğuna göre, milli gelirde meydana gelen artış marjinal tüketim ve ithalât eğilimleri kanalıyla tüketim harcamalarını ve ithalât talebini yükseltir. [2] Öte yandan, talep artışının ekonominin tam istihdam seviyesine yakınlığı derecesine göre, belirli bir oranda fiyat artışına da yol açması beklenebilir. Yurtiçi fiyatlarında meydana gelebilecek muhtemel artış ithal mallarını daha cazip hale getireceğinden, bu mallara karşı olan talebin yükselmesi kaçınılmaz olacaktır. Bu durumun ödemeler dengesi üzerinde olumsuz bir etki yaratacağı açıktır.

Yatırımlar nedeniyle fert başına millî gelirde meydana gelecek artışın toplam mal talebini artırmasının ödemeler dengesi bakımından ayrı bir yönü de söz konusudur. Daha önce ihraç edilmekte olan bir takım maddelerin yükselen yurtiçi gelire paralel olarak ülke içinde tüketilmeye başlaması ve ihraç edilebilir stoklarda bir düşme meydana gelmesi de muhtemeldir. İhraç mallarının yurtiçi tüketiminde önemli bir artış olmasa dahi, ülkedeki

---

[2] Bu mekanizma yoluyla toplam ithalatın yükselmesi ancak özel teşebbüs ve serbest dış ticaret rejimine dayanan ülkelerde görülen bir durumdur. Merkezi plânlama uygulayan ya da dış ticaret rejimi çeşitli kısıtlamalarla yürütülen ülkelerde, söz konusu menizmanın önemli ithalât artışlarına yol açması beklenemez.

genel fiyat seviyesinde meydana gelen artış, bu maddelere olan dış talebi azaltacak ve malların ihraç gücünü düşürebilecektir. Böyle bir durumda döviz gelirlerinde bir azalma olması ve ülke ekonomisinin, ödemeler dengesi açığı yönünden güçlüklerle karşılaşması beklenebilir.

Yatırım safhasında ortaya çıkan dolaylı ve dolaysız etkilerin bir arada ölçülmesi mümkündür. Her ikisi de olumsuz yönde işleyen bu etkilere B_1 dersek, aşağıdaki formül yoluyla bunları ölçmemiz mümkün olacaktır.

$$B_1 = - m_i K - mz (1-m_i) K$$

Burada,

m_i = Yatırımın ithal malları ihtiyacı (yüzde olarak)
K = Yatırım (sermaye teçhizatına ilâveler)
m = Marjinal ithal eğilimi
z = Çoğaltan $= \frac{1}{m + (1-c)}$
c = Marjinal tüketim eğilimini

göstermektedir. [3]

J.J.Polak bu durumu aşağıdaki formülle ifade etmektedir:

$$M = I \left[m + cm (1-m) \left\{ 1 + c (1-m) + c^2 (1-m)^2 ..... \right\} \right]$$

Burada,

M = Toplam ithalât ihtiyacı (dolaylı, dolaysız)
c = Marjinal tüketim eğilimi
m = Marjinal ithal eğilimi

dir. Parantez içindeki terim bir geometrik dizi olduğuna göre

---

[3] H.B.Chenery, "Application of Investment Criteria," Quarterly Journal of Economics, Vol LXVII, No.1, (February 1953), sh.89.

$$\Delta M = I \left(\frac{1}{1 - c\ (1-m)}\right)$$

denklemi yazılabilir. m ve c 1 den küçük olduğuna göre parantez içindeki terim de 1 den küçük çıkacaktır.

Formülün anlamı şudur : I yatırımı m I kadar dolaysız ithalâtı gerektirir. Bu, gayrı safi milli hasılada (1-m) I kadar bir artışa yol açar. Bunun c (1-m) I kısmının mc (1-m)I kadarı ithal mallarına ve mc $(1-m)^2$ kısmı yurtiçi mallara olan talep artışını göstermektedir.[4]

Formüle göre, marjinal ithal eğiliminin yol açtığı ithalât ile yatırımın direkt olarak gerektirdiği ithalat miktarı ayrı ayrı hesaplanamamaktadır. Halbuki Chenery'nin formülünde yatırımın dolaylı ve dolaysız etkilerini ayrıntılı olarak görmek mümkündür. Bu bakımdan çalışmamızın proje değerlendirmesi bölümünde Chenery'nin formülü kullanılacaktır.

b. Yatırım Projesinin İşleyişi Safhasındaki Problemler ve Ödemeler Dengesi Etkileri :

---

[4] J.J.Polak, "Balance of Payments Problems of Countries Reconstructing With the Help of Foreign Loans, "Quarterly Journal of Ecomomics, Vol. IVII, No.1 (February, 1943), sh. 233.

Projenin işleyiş dönemindeki ektileri incelemek için yatırımların cinsine bakmak gerekmektedir. Bu amaçla yatırımları üç ana gruba ayırmak mümkündür.[5]

(i) I.Tip Yatırımlar : Gelişmekte olan ülkelerde pek çok yatırım kaynakları ithalâtı ikame eden ya da ihracatı geliştiren endüstrilerin kurulmasına yöneltilmektedir. Bu endüstrilerin mamullerinin, ülkenin ödemeler dengesi üzerinde olumlu yönde etkiler yaratacağı açıktır. Ancak burada bir noktayı gözden kaçırmamak gerekmektedir. Genellikle sermaye kıtlığı çeken az gelişmiş ülkelerin, sermaye yoğunluğu düşük hafif endüstrilere yönelmeleri zorunludur. İthalâtı ikame eden ya da ihracatı geliştirmek amacıyla kurulacak olan I.Tip endüstrilerin sermaye entansitesi düşük endüstriler olmasına özellikle dikkat etmek gerekmektedir.[6] Çünkü bu durumda yatırımın ödemeler dengesi açısından yarattığı olumlu tesirin ülke için maliyeti düşük olmakta, yatırılan sermayeye oranla elde edilen fayda yüksek bulunmaktadır.

(ii) II.Tip Yatırımlar : Bu tip endüstriler genellikle teknolojik ilerlemeleri izleyebilmek, üretim metotlarındaki gelişmeleri uygulamak ya da eskiyen sermaye teçhizatını yenilemek amacıyla kurulmaktadır. Bu tip yatırımlar ihracata yönelebilecekleri

---

[5] N.S.Buchanan, International Investment and Domestic Welfare, (New York: Henry Holt and Co. 1945). sh.103-105.

[6] İbid., sh.106-107

gibi, bütünüyle yurt içi talebe cevap verecek özellikte de olabilirler. Üstelik üretilen yeni maddelerin fiyatları içerde ya da dışarda ikame ettikleri maddelerden yüksek ya da düşük olabileceği için bunların ödemeler dengesi tesirlerinin hesaplanması çok zaman mümkün olamamaktadır. Bu bakımdan genel eğilim bu tip endüstrilerin ödemeler dengesine katkılarını nötr kabul etmektir.

(iii) III.Tip Yatırımlar Bu sınıfa giren yatırımların, ödemeler dengesine her hangi bir direkt etkisi olduğu söylenemez. Bunlar çoğunlukla alt-yapı yatırımları olup, hizmetlere yönelmişlerdir. Ancak alt-yapı yatırımları genellikle prodüktif yatırımları teşvik edici bir nitelik taşımaktadır. Yapılacak prodüktif yatırımların yukarıda izah ettiğimiz I.ci tip endüstrilerden olacakları varsayılırsa, bunların yaratacakları outputun özelliğine göre ödemeler dengesini etkileyecekleri beklenmelidir. Böylece III.cü tip yatırımların ülkenin dış ekonomik dengesine dolaylı bir etki yapacağı kabul edilebilir.

N.Buchanan'a göre bu çeşit endüstrilerin ödemeler dengesi etkisi her zaman negatiftir. Çünkü bunlar kuruluş safhasında dış finansmana ya da yatırım mal ve teçhizatı ithalâtına ihtiyaç gösterecektir. İşletme safhasında da ihracatı geliştirici ya da ithalâtı ikame edici bir üretim söz konusu olamıyacağına göre, bu yatırımlar, ülkenin dış ekonomik dengesini olumsuz yönde etkileyecektir. Kaldı ki bu yatırımlar nedeniyle artan fert başına gelirin belli bir kısmının da ithal talebini artıracağı düşünülürse bu olumsuz etkinin daha da büyüyeceği açıktır.7/

7 Loc.cit.

Konunun, gelir artışı ile ilgili bölümü, ekonomistler arasında önemli tartışmalara yol açmıştır. Buchanan'ın bu yöndeki düşüncesine en önemli tepkiyi A.E.Kahn göstermiştir. Kahn'a göre ithalâtın artması, yatırımların gelir artırıcı etkisinin tabii bir sonucu değildir. 8/

Bu noktada reel gelir artışı ile, parasal gelir artışı arasında bir ayrım yapmak gerekmektedir. Eğer, üretimdeki artış, fiyatların düşmesi yoluyla, reel gelirde bir yükselme meydana getirirse, bunun ithalatı artıracağını beklemek yersiz olacaktır. Aksine yurt içindeki düşük fiyat seviyesinin yerli malları cazip hale sokması ve bunlara olan talebi artırması normal bir sonuç olacaktır.

Yapılan yatırımların parasal milli geliri artırması halinde bile, eğer bu artış, outputtaki artış ile oranlı ise, ithal talebinin yükselmesi otomatik bir sonuç varsayılmamalıdır. Bir çok yatırımların yurtiçi tüketim malları talebinde önemli artışlar meydana getirdiği bir gerçektir. Ancak ex ante tasarruf seviyesinde bir düşme olmadığı ve marjınal ithal eğilimi de 1 den küçük kaldığı sürece bu yatırımların dahi ödemeler dengesi açısından tehlikeli bir özellik taşıdığı iddia edilemez.

---

8 A.E.Kahn, "Investment Criteria in Development," Quarterly Journal of Economics, VOL. LXV, No.1 (Feb.1951), sh. 44-50.

Bu konuda önemli olan husus, yatırımların nasıl finanse edildiğidir. Ortaya çıkacak durumlar doğradan doğruya yatırımların enflasyola mı yoksa normal tasarrufla mı finanse edildiğine bağlıdır. Karşılaşılan problemlerin yatırımın karakteri ya da üretilen malın cinsiyle direkt ilgisi yoktur. [9]

Öte yandan Chenery, Kahn ve Polak'ın bu iddialarına itiraz etmekte ve bir yatırımın, kendi kapasitesine eşit bir talep yaratabilmesi için, marjinal tüketim eğiliminin 1 e eşit olması gerektiğini ileri sürmektedir.

Sonuç olarak Chenery yatırımın işleyiş safhasındaki bu üç ayrı ödemeler dengesi etkisini aşağıdaki formüle ifade etmektedir:

$$B_{2'} = e\,(1-\bar{m}_p)\,X - c\bar{m}_p X + g\,(\bar{m}_p' - \bar{m}_p)\,X$$

Burada,

e= Outputun ithalâtı ikame ya da ihracatı geliştiren kısmı (I.ci tip endüstriler)

g= Outputun, önceden iç piyasada tüketilmekte olan malları ikame eden kısmı (II.ci tip endüstriler)

c= Outputun iç tüketimi artıran kısmı (III.cü tip endüstriler)

$\bar{m}_p$= İmalâtçının, üretim için yaptığı ham madde ithalatının outputa oranı

---

[9] J.J.Polak, op.cit., sh.470.

$\bar{m}_p$,= Outputun ikame ettiği malın üretiminde kullanılmakta olan ithal malının oranını

göstermektedir.

Elde edilen outputun tüketiminin enflasyonla finanse edildiği halerde ise formüle bir terim daha eklemek gerekmektedir. Bu etkiye B_2" dersek,

$$B_2" = -mzf\ (1-\bar{m}_p)\ X - mzB_2'$$

elde ederiz. Burada,

mzf=Outuputun enflasyonla finanse edilen kısmını,

mzB_2,= İthalât ya da ihracatta meydana gelen değişikliğin çoğaltan etkisini göstermektedir.

Sonuç olarak yatırımın toplam ödemeler dengesi etkisini

$$B = aB_1 + B_2' + B_2"$$

şeklinde ifade etmek mümkündür. Formüldeki a katsayısı, proje için yapılan borçlanmanın ana para ödemesi ve faiz oranını göstermektedir.

3. İKİ ALTERNATİF GÜBRE PROJESİNİN ÖDEMELER DENGESİ YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde, yukarıdaki açıklamalara ve teknik verilere dayanarak, iki ayrı gübre projesinin ödemeler dengesine yapacağı etkiler hesaplanmaya çalışılacaktır. Bilindiği gibi, tarımsal üretimde verimi artırmak Türk Plânının ana hedeflerinden biridir. Bu amaca varmak konusunda alınan

çeşitli tedbirler arasında toprağın gübrelenmesi önde gelenlerden biridir. Bu bakımdan, özellikle son yıllarda yapılan kimyevi gübre ithalâtı, ithal listelerimizin en büyük kalemlerinden birini teşkil etmiştir. Bundan böyle ekonomimizin ihtiyacı olan gübrenin yurt içinde karşılanması imkânları araştırılmakta ve bu amaçla alternatif projeler hazırlanmaktadır. Biz burada, bunlardan iki tanesinin dış ödeme dengesine muhtemel etkilerini mukayeseli olarak inceleyeceğiz. Konu olarak seçilen projeler, aslında, Devlet Plânlama Teşkilâtınca tartışılmış ve üzerinde çeşitli çalışmalar yapılmış projelerdir. Fakat bunların ödemeler dengesine etkileri ayrıntılı bir şekilde araştırılmamıştır. Çalışmamızda bunlar A ve B projesi adı ile geçecektir. İki projenin verilerini şu şekilde özetlemek mümkündür.

TABLO I. ALTERNATİF PROJELERİN DEĞERLENDİRMEYE ESAS OLAN VERİLERİ

	A PROJESİ	B PROJESİ	DEĞERLER (Mil.$)	
1. Yatırım[1] (Mil.$)	68.0	47.7	A	B
2. Dış para ihtiyacı (Mil.$)	36.0	21.3		
3. Kapasiteler[2] (Ton/yıl)				
(i) Üre	291.300	-	23.3	-
(ii) KAN	-	515.000	-	23.3
(iii) DAP	200.000	200.000	20.0	20.0
4. Outputun Satış Fiyatı ($ TON)				
(i) Üre	80.0	-		
(ii) KAN	-	45.2		
(iii) DAP	100.0	100.0		
5. Ham Madde İthalat İhtiyacı (Mil.$)	9.2	12.3		
6. Dış Borç Faiz Nisbeti (%)	5	5		

[1] B projesi ile ilgili değerler, projede belirtilen orijinal

Bir önceki bölümde incelediğimiz sıraya göre, şimdi bu iki projenin yatırım safhasındaki ödemeler dengesi etkilerini inceleyelim.

Kullanacağımız formül :

$$B_1 = -m_i K - mz\ (1-m_i)\ K$$

olduğuna göre, önce, yatırımın gerektirdiği yatırım mal ve teçhizatı ithalâtının oranını, marjinal ithalât eğilimini ve marjinal tüketim eğilimini hesaplamak gerekmektedir.

Kaysayıların Hesaplanması :

Türk ekonomisi için marjinal ithal eğilimi 1956-1964 devresi esas alınarak hesaplanmıştır. İthalât değerleri, 1963 yılı 100 kabul edilerek bulunmuş olan fiyat endeksi ile indirgenmiş, carî fiyatlarla alınan GSMH değerleri de yine 1963 yılı 100 alınarak bulunmuş olan toptan eşya fiyatları endeksi ile çevrilmiş bulunmaktadır. Tablodaki değerlerden hareketle, en küçük kareler metoduna göre bulunan regresyon denklemi,

---

değerler olmayıp, Türkiye şartlarına göre düzeltilmiş gümrüksüz toplam yatırım ve dış para ihtiyacını aksettirmektedir.

[2] Projelerin piyasaya verecekleri nihai mallar esas alınmıştır.

TABLO 2. İTHALAT VE GSMH ARASINDAKİ 1956-1964

(Milyon TL.)

YIL	İthalat	GSMH
1956	4.097	47.434
1957	3.761	51.683
1958	2.876	51.510
1959	4.495	53.346
1960	4.530	55.513
1961	4.937	54.054
1962	6.118	57.610
1963	6.210	63.253
1964	4.854	68.515

$M = 209 + 0.086\ Y$

dir.

Bu denklem esas alındığında Türk ekonomisinde 1956-1964 devresindeki marjinal ithal eğilimi 0.086 olarak bulunmuştur.

Bu eğilim, Türk ekonomisine benzer ekonomiler olan diğer Akdeniz ülkelerinin marjinal ithal eğilimlerine oranla oldukça düşüktür. İtalya için yapılan bir çalışmada bu değer 0.25, Yunanistan ile ilgili bir çalışmada ise 0.16 olarak bulunmuştur. Ülkemizde uygulanmakta olan kota sisteminin ve kısıtlayıcı ithal rejiminin Türk ekonomisindeki marjinal ithal eğiliminin düşük çıkmasına yol açtığı açıktır. Bu bakımdan, bu katsayıyı, bazı varsayımlarla, diğer Akdeniz ülkelerinin marjinal ithal eğilimlerine yaklaştırmak düşünülebilir. Ancak ileriye ait yapılacak tahminler ya da bir projenin, ilerde ödemeler dengesine yapacağı etkileri incelemek için bugünkü şartların değişmiyeceğini kabul etmenin daha doğru bir varsayım olacağı

düşünülmüştür. Çünkü gelecekte, örneğin İkinci Beş Yıllık Plân'ın son yıllarında, bugünkü kısıtlayıcı ithal tedbirlerinin ne kadarının kaldırılacağını gerçeğe yakın bir şekilde tahmin etmek mümkün olamamaktadır. Bu bakımdan çalışmamızda marjinal ithal eğilimini 0.086 olarak aldık.

Marjinal tüketim eğilimi için çeşitli çalışmalar yapılmış ve birbiriyle ilgilendirilen değişkenlerde bir takım farklılıklar yapılarak bu çalışmalar tekrarlanmıştır. Örneğin GSMH ve toplam tüketim harcamaları esas alındığında çok düşük bir katsayı bulunmuş, harcanabilir gelir ile toplam tüketim harcamaları ilgilendirildiğinde de anlamlı bir sonuç elde edilmemiştir. Bu bakımdan marjinal tüketim eğilimi için daha önce Türkiye hakkında yapılmış bir çalışmaya başvurulmuştur. 10/Bu çalışmada

---

10/ T.Bulutay, Ekonometrik Bir Deneme, (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1967), sh.105-107.

fert başına harcanabilir gelir ile fert başına tüketim harcamaları ilgilendirilmiş ve 1950-1962 devresi için marjinal tüketim eğilimi

$$C = 85.32 + 0.7627\ Y$$

denklemine dayanarak 0.7627 olarak bulunmuştur.

a. A Projesinin Değerlendirilmesi

Şimdi, bu katsayılardan hareketle A projesinin, yatırım safhasındaki ödemeler dengesi etkisini, B_1, inceleyelim.

$$B_1 = -m_i K - m_z (1-m_i) K$$

$$= \frac{26.8}{68.0} K - m \frac{1}{m+(1-c)} (1-m_i) K$$

$$= -0.3941 \times 68 - 0.086 \times 0.3093\ (1-0.3941) 68$$

$$= -26.7988 - 0.0265\ (0.6059)\ 68$$

$$= -26.7988 - (0.0161)\ 68$$

$$= -26.7988 - 1.095$$

$$= -27.893$$

Buna göre A projesinin, kuruluş dönemindeki makine ve teçhizat ithalatı şeklinde ortaya çıkaracağı ihtiyaç ve yatırımın gelir arttırıcı yönü yüzünden ithalat talebinde meydana gelecek artışın ödemeler dengemizde yol açacağı olumsuz etki yaklaşık olarak 28 Milyon dolardır.

Yatırımların işleyiş safhasında yaratacağı etkiler ise, bilindiği gibi, üretilen malların niteliği ile ilgilidir. İnceleme konusu olarak seçtiğimiz A projesi bir gübre projesi olup tamamen ithalatı ikame ve ihtiyacı, yurt içi kaynaklarla karşılama amacına yönelmiştir. Bu bakımdan bu yatırım,

önceki bölümde incelediğimiz I. tip endüstriler kapsamına girmektedir. Bu cins yatırımlar, ithalatı ikame ya da ihracatı geliştirme amacına yönelmiş olduğundan, karakterleri icabı ödemeler dengesini olumlu etkilemektedirler.

Projesini konu olarak seçtiğimiz A gübre tesisinin işleyiş safhasında dış ödeme dengemizde meydana getireceği etkiyi aşağıdaki formülle hesaplamak mümkündür.

$$B_2' = e\ (1-\bar{m}_p)X - c\bar{m}_p X + g(\bar{m}_p' - \bar{m}_p)X$$

Buradaki e katsayısı, outputun ithalatı ikame eden kısmını göstermektedir. A projesi, özellikle gübre ithalatını ikame etmek amacıyla hazırlandığına göre, bu katsayıyı çalışmamızda 1 olarak kabul edeceğiz, Esasen

$$e+c+g = 1$$

olduğuna göre, bu projenin c ve g katsayıları ile gösterilen ödemeler dengesi etkilerinin sıfıra eşit olacağı varsayılmaktadır. Bu bakımdan formülün kullanacağımız kısmı,

$$B_2' = e(1-\bar{m}_p)X$$

olacaktır.

Burada X, outputun değerini, $\bar{m}_p$ outputun yaratılması için gerekli olan ithal malı ham madde oranını gösterdiğine göre A projesinin işlemeye girdiği yılda meydana getireceği ödemeler dengesi etkisi

sadece metod bakımından, bu yönde bir etkinin nasıl hesaplanacağını açıklamak için kurulması düşünülen A gübre kompleksinde de bugünkü nitelik ve miktarda bir subvansiyonun devam edeceğini varsayacağız. Ayrıca bu subvansiyonun enflasyonist bir finansman niteliğinde olacağını kabul edeceğiz. Bu durumda, projenin yaratacağı enflasyonist eğilimin etkisini aşağıdaki formülle ölçmek mümkün olabilecektir.

$$B_2'' = -mzf(1-\bar{m}_p)X - mzB_2'$$

(Buradaki f enflasyon katsayısı olarak alınmaktadır.)

f katsayısının hesaplanmasında şu yol izlenmiştir: Bugün bir ton gübre için 27.8 dolar subvansiyon yapılmaktadır. Durumun değişmeyeceği varsayılırsa A projesinin 491.300 tonluk gübre üretimi için 13.7 milyon dolar subvansiyon yapılacağı düşünülmektedir. A projesi outputunun değeri 43.3 milyon dolar olduğuna göre 13.7/43.3= 0.3164 katsayısı elde edilebilir. O halde,

$$B_2'' = -0.086 \times 0.3093 \times 0.3164(1-0.2123)43.3 - 0.086 \times 0.3093 \times 33.9$$
$$= -0.0084(0.7877)43.3 - 0.0266 \times 33.9$$
$$= -0.0066 \times 43.3 - 0.9$$
$$= -0.3 - 0.9$$
$$= -1.188$$

Bu sonuca göre A projesi outputunun tüketiminde, bugünkü gibi bir enflasyonist eğilim izlendiği takdirde, toplam ödemeler dengesine 1.2 milyon dolarlık bir olumsuz etki yapması söz konusudur.

Kuruluş safhasındaki olumsuz dolaylı ve dolaysız etki B_1, işleyiş devresindeki olumlu dolaysız etki B_2' ve yine işleyiş safhasındaki dolaylı etki B_2'' toplanırsa, A projesinin toplam ödemeler dengesi etkisi elde edilebilir. Ancak burada,

yatırım dolayısı ile yapılan dış borçlanmanın ana para ve faiz olarak ödenmesi sorunu ortaya çıkmaktadır. Bunun meydana getireceği tesire a dersek, A projesinin toplam dış ödeme etkisini,

$$B = a\,B_1 + B_2' + B_2''$$

şeklinde ifade edebiliriz.

a katsayısının hesabında yatırımın gerektirdiği dış para ihtiyacının (kuruluş safhasındaki dış para ihtiyacı) kredi ile sağlandığı ve bunun yüzde 5 faiz ve 10 yıl süre ile eşit taksitlerle ödeneceği varsayılmıştır. Bu durumda yılda ödenecek taksit tutarı,

$$27 \times 10^6 \times 0.1290 = 3.483$$

dür. Yani yatırımın gerektirdiği makine ve teçhizat ithalatının yıllık taksit ödemesi yaklaşık olarak 3.5 milyon dolardır. Bu şekilde, a katsayısı 0.1290 olmaktadır. O halde,

$$\begin{aligned} B &= 0.1290(-27.898)+33.863+(-1.188) \\ &= -3.612+33.863-1.188 \\ &= -4.800+33.863 \\ &= 29.063 \end{aligned}$$

Görüldüğü gibi A projesinin kurulması halinde ödemeler dengesinde meydana gelecek yıllık net olumlu etki 29.0 milyon dolardır.

b. B Projesinin Değerlendirilmesi

Buraya kadar A projesinin çeşitli dönemlerde, çeşitli faktörlerin tesiriyle ödemeler dengemize hangi yönlerde ve hangi ölçülerde etki yapacağını ölçmüş olduk. Şimdi ay-

nı metod ve A projesi için koyduğumuz varsayımlarla B projesinin incelenmesine geçelim. Tablo I de, verilerini özetlediğimiz B projesinin kuruluş safhasında yaratacağı tesir B_1

$$B = - m_i K - mz(1-m_i)K$$

$$= - \frac{9.0}{47.7} K - \frac{1}{m+(1-c)} (1-m_i)K$$

$$- 0.1887 \times 47.7 - 0.086 \times 0.3093(1- 0.1887)47.7$$

$$-9.0576 - 0.0265(0,8113)\ 47.7$$

$$-9.0576 - 0.0215 \times 47.7$$

$$-9.0576 - 1.0320$$

$$-10.090$$

olmaktadır. A projesinin aynı devrede yaratacağı -27.9 milyon dolarlık olumsuz oranla B projesinin olumsuz tesiri yüzde 61 daha küçüktür.

A ve B projeleri aynı amaçla hazırlanmış, gübre ithalatını ikame eden alternatif projeler olduğuna göre B projesinin işleyiş safhasında dış ödeme dengemizde yaratacağı etki, A projesi için izlenen metodla incelenecektir. Başka bir deyimle, bu dönemde ortaya çıkacak tesirleri hesaplamak için kullanılacak

$$B'_2 = e(1 - m_p)X - c\bar{m}_p X + g(\bar{m}'_p - \bar{m}_p)X$$

denklem

$$e+c+g= 1$$

olduğuna göre ve ithalatın ikame edilmesinin tesirini gösteren e katsayısı 1 varsayılacağına göre

$$B'_2 = e(1 - \bar{m}_p) X$$

şeklinde alınacaktır. Bu durumda,

$$B'_2 = 1\left(1 - \frac{12.3}{43.3}\right) 43.3$$

$$= 1(1 - 0.2841)43.3$$

$$= 1(0.7159)43.3$$

$$= 30.784$$

dür. Yani B projesi, tesisleri tamamlanıp işletmeye açıldığında yılda, gübre ithalatını ikame etmesi yönünden dış ödeme dengemize yaklaşık olarak 31 milyon dolarlık net katkıda bulunacaktır. A projesinin 34.1 milyon dolarlık olumlu etkisine oranla, B projesinin katkısı yüzde 1 oranında düşüktür.

Bundan önce incelediğimiz A projesinde, outputun tüketimindeki her hangi bir enflasyonist finansman ihtimalinin etkisini bazı varsayımlarla ölçmüştük. B projesinin de aynı bazda değerlendirilmesi için yine aynı varsayımlarla ve sadece metodun açıklanması amacıyla bu etkiyi B projesi için de ölçelim. Kullanacağımız denklem,

$$B''_2 = -mzf(1 - \bar{m}_p)X - mzB'_2$$

f enflasyon katsayısının hesaplanmasında şu yol izlenmiştir. Bugün 1 ton gübre için 27.8 dolar subvansiyon yapılmaktadır. Durumun değişmeyeceği varsayılırsa, B projesinin 715.000 tonluk gübre üretimi için 19.9 milyon dolarlık subvansiyon yapılacağı düşünülmektedir. B projesi outputunun değeri 43.3 milyon dolar olduğuna göre 19.9/43.3= 0.4596 katsayısı elde edilir.

$$B''_2 = -0.086 \times 0.3093 \times 0.4596(1 - 0.2841)43.3 - 0.086 \times 0.3093 \times 30.8$$

$$= -0.0122(0.7159)43.3 - 0.0266 \times 30.8$$

$$= -0.0087 \times 43.3 - 0.82$$

$$= -0.37 - 0.82$$

$$= -1.199$$

Görüldüğü gibi B projesinden elde edilecek outputun tüketiminde, bugünkü gibi bir enflasyonist eğilim izlendiği takdirde bunun ödemeler dengesine 1.2 milyon dolarlık bir olumsuz etki yapması beklenmelidir.

Yukarıda hesapladığımız B_1, B_2', ve B_2'' etkilerini toplarsak B projesinin toplam ödemeler dengesi etkisini buluruz. Buna B dersek,

$$B = aB_1 + B_2' + B_2''$$

olmaktadır.

Burada a katsayısı, yatırımın kuruluş safhasında gerektirdiği dış borçlanmanın ana para ve faiz olarak ödenecek yıllık taksit değerinin borç toplamına oranını gösterdiğine göre ve bu ödemenin yüzde 5 faiz ve 10 yıl süre ile eşit taksitlerle yapıldığını varsaydığımıza göre, yıllık taksit miktarı,

$$9 \times 10^{6} \times 0.1290 = 1.1610$$

dur. Bu şekilde a katsayısı 0.1290 olmaktadır. O halde,

$$B = 0.1290(-10.090) + 30.784\ (-1.199)$$

$$= -1.301 + 30.784 - 1.199$$

$$= -2.500 + 30.784$$

$$= 28.284$$

dür. Sonuç olarak B projesinin kurulması halinde, ödemeler dengesinde meydana gelecek yıllık net olumlu etkinin yaklaşık olarak 28.3 milyon dolar seviyesinde gerçekleşeceği görülmektedir.

Her iki projenin toplam B etkileri birbirine çok yakındır. Esasen aynı sahada kurulması söz konusu olan iki alternatif projenin meydana getireceği etkilerin benzer olması gereklidir, aksi halde projeler alternatif olma niteliğini kaybeder. Bu bakımdan ödemeler dengesi etkisi söz konusu olduğunda iki projeden hangisinin daha avantajlı olduğuna karar vermek için yatırım safhası ve kuruluş safhası tesirlerine ayrı ayrı eğilmek gerekmektedir.

Yukarıda incelediğimiz A projesinin kuruluş döneminde yatırım malı ve makine, teçhizat şeklinde ortaya çıkaracağı ithalat ihtiyacı nedeniyle ödemeler dengesi üzerine başlangıçta yapacağı olumsuz etki 28 milyon dolar civarındadır. Bunun yüzde 5 faiz ve 10 yıl süre ile eşit taksitlerle ödenmesi halinde yıllık taksit tutarı 3.6 milyon dolar olmaktadır. Bu bakımdan 10 yıl sonunda yaklaşık olarak 36 milyon dolar civarında bir faiz ve ana para ödemesi söz konusudur.

Öte yandan B projesinin kuruluş döneminde ortaya çıkaracağı ithalat ihtiyacı nedeniyle dış ödeme dengemizde meydana getireceği olumsuz etki, başlangıçta 10.1 milyon dolardır. Yüzde 5 faiz ve 10 yıl süreli ödeme varsayımı kabul edilirse, yıllık taksit tutarı B projesi için 1.3 milyon dolar olmaktadır. Bu bakımdan 10 yıl sonunda yaklaşık olarak 13 milyon dolarlık bir dış ödeme söz konusu olacaktır. Bu olumsuz etki, A projesinin etkisine oranla yüzde 63.9 daha küçüktür.

Kaldı ki A projesinin niteliği dolayısı ile, ihtiyaç duyulan dış finansmanın ancak normal proje kredileri ile karşılanması mümkün görülmektedir. B projesinin dış finansman ihtiyacı ise proje kredilerinin dışında bazı özel kaynaklardan sağlanabilecektir. Bu bakımdan B projesinin gerçekleşmesi halinde, o yıllarda alınabilecek normal proje kredilerinin, bu yatırım düşünülmeden başka alanlara sarfedilmesi, başka yatırımlar için kullanılabilmesi mümkün olacaktır. Bu durumun ekenomide belli ölçüde bir rahatlık yaratacağı açıktır.

Sonuç olarak B projesi, yatırım safhasında dış ödeme dengemizde yaratacağı etki bakımından, A projesine oranla oldukça avantajlı durumdadır.

Yatırımların işleyiş safhasında meydana getirecekleri etkiler incelendiğinde A projesinin ödeme dengemize yapacağı yıllık olumlu etkinin 33.8 milyon dolar olduğu görülmektedir. B projesinin, ithalatı ikame etmesi dolayısı ile aynı dönemde ortaya çıkaracağı yıllık olumlu etki ise 30.8 milyon dolardır. Bunun nedeni A projesinin, işleyiş safhasında ithal malı ham madde ihtiyacının daha düşük olmasıdır. Nitekim A projesi için yılda 9.2 milyon dolarlık ithal malı ham madde gerekmekte, B projesi için 12.3 milyon dolarlık bir ihtiyaç ortaya çıkmaktadır.

Bu bakımdan işleyiş safhasında A projesinin ödemeler dengesine net katkısı B projesine oranla yüzde .09 daha yüksek bulunmaktadır.

Elde edilen outputların tüketimlerinde enflasyonist bir finansman eğilimi izlendiği takdirde ödemeler dengesinde ortaya çıkacak olumsuz etki iki proje için de aynı seviyede olacaktır. Bu bakımdan hangi projenin daha avantajlı olduğunu ortaya koyan faktörler B_1 ve B_2' etkilerinin değeridir. Sonuç olarak, yapılan hesaplar, A projesinin B_2' etkisi yönünden, B projesinin ise B_1 etkisi bakımından daha avantajlı olduğunu göstermektedir.

4. SONUÇ

Az gelişmiş ülkeler, nüfus başına milli geliri düşük, önemli ölçüde işsizlikle karşı karşıya bulunan, dış ödemelerde genellikle açık veren ülkelerdir. Plânlı kalkınma politikası izleyen gelişmekte olan ülkelerin pek çoğunun plan hedefleri şunlar olmaktadır:

a. Nüfus başına milli gelirin artış hızını yükseltmek

b. İşsizliği azaltmak

c. Döviz tasarrufu ya da döviz geliri artışı sağlamak

d. Reel gelirin dağılımında mümkün olduğu ölçüde eşitlik sağlamak

e. Kıt kaynakları, en verimli alanlara yöneltmek

Bu hedeflere varmak için gereken yatırım kararlarında ya da izlenecek politikalarda göz önünde bulundurulması zorunlu bulunan faktörler, istihdam, ödemeler dengesi, tasarruf yetersizliği gibi sorunlar olmaktadır. Başka bir deyimle, gelişmekte olan ülkelerin yatırım kararlarında, bu yatırımların yaratacağı istihdam imkânları, ödemeler dengesi etkileri ya da sosyal adalet yönü, önemle üzerinde durulan konulardır. Ülke ekonomisinin içinde bulunduğu durum ya da konjonktürün gösterdiği özellik hangi nitelikte yatırım yapılması gerektiğini tesbit eden faktör olmaktadır. Çünkü bir yatırımın öngörülmüş bulunan bir kaç çeşit hedefe birden hizmet etmesi beklenemez. Üstelik çok zaman, bu amaçlardan birine varmak için izlenecek yatırım politikası ya da gerekli olan yatırım cinsiyle, diğer hedefi gerçekleştirmek için zorunlu bulunan yatırım politikası birbiriyle çelişme halindedir. Bundan başka, bir devrede ekonominin durumu gereği uygun görülen yatırım seçimi esasları, başka, bir dönemde uygulanamayacak hale gelebilir. Esasen bu bakımdan, "belli bir ülke için en uygun yatırım kriteri ya da en doğru yatırım politikası şudur" şeklinde bir iddia ileri sürülemez. Ekonominin baskı ve ihtiyaçlarına göre yatırım kararları almak, en doğru ve uygun bir şekilde öncelikleri tesbit etmek kalkınma ekonomisinin temelini teşkil etmektedir.

Çalışmamızın konusu olan yatırımların ödemeler dengesi etkileri yatırım kararlarında göz önünde tutulması gereken önemli faktörlerden biridir. Çünkü kalkınmakta olan ülkelerin çoğu dış ödemelerde denge sağlamakta güçlük çeken ve genellikle kronik bir açıkla karşı karşıya bulunan ülkelerdir. Çeşitli nedenler arasında bu açığı kronik hale getiren önemli bir faktör, kalkınma çabalarının gerektirdiği ithalât ihtiyacı ve az gelişmiş ülkelerdeki yatırım-tasarruf dengesizliğidir. Gerekli ithalâtın, normal ihracat ya da diğer döviz gelirleriyle finanse edilmesi çok zaman mümkün olamamaktadır. Meydana gelen açığın normal döviz gelirleriyle kapatılmadığı durumlarda dış borçlanmaya gidilmektedir. Bu zorunluluk yurt ekonomisini sarsmakta, dışarıya bağlılık yaratmakta ve kaynakların etkin dağılımına engel olmaktadır. Bu zorlayıcı faktörler ödemeler dengesi sorununun, yatırım kararlarında oldukça etkin bir rol oynamasına yol açmaktadır.

Planlı gelişme politikası izleyen ülkelerin yatırım politikalarının ana hedeflerinden biri kaynakların yeterli bir kısmının ithalâtı ikame eden ya da ihracatı arttıran endüstrilere yöneltilmesidir. Kaynakların ne kadarlık bir kısmının bu tip projeler için ayrılacağı, döviz ihtiyaçlarının büyüklüğüne ve aceleliğine bağlıdır.

Ekonominin gerçekten büyük bir döviz sıkıntısı çektiği devrelerde ithalâtı ikame eden ya da kısa devrede ihracatı arttıracak niteliğe sahip olan projelere öncelik verilmektedir. Oysa ki bir projenin sadece bu yönüyle ele alınması tek yönlü bir değerlendirme olup o projenin ekonomiklik tarafı hakkında çok zaman bir fikir vermemektedir. Üstelik bir yatırım projesinin sadece ithalâtı ikame etmesinden doğacak olumlu etkisiyle göz önüne alınması, dikkatli bir maliyet hesabı yapılmadan bu projeye karar verilmesi de yanlış bir tutum olacaktır. Böyle hallerde ekonominin etkin kaynak dağılımı kurallarından ayrılması söz konusu olacağı için esas yapılması gereken işlem yatırımın gerektireceği ithalâtın ortaya çıkaracağı döviz giderleriyle, bu yatırımın sağlayacağı döviz tasarrufu ya da döviz gelirleri arasında dikkatli bir karşılaştırma yapmaktır. Başka bir deyimle, "belli ölçüde bir ithalât ikamesi sağlamak için ne kadarlık bir döviz gideri göze alınmalıdır?" sorusuna cevap vermek gerekmektedir. Ancak ekonominin bütünü için böyle bir hesap yapılması ya da genel bir formül geliştirilmesi uygulamada pek mümkün olmamaktadır. 11/ Belli varsayımlardan hareketle bir katsayı ortaya konsa bile, fazla anlamlı olmaz, çünkü ekonominin, içinde bulunduğu şartlara ve çeşitli sektörlerin göstereceği özellikler göre bunun değişmesi gerekecektir. Ancak zorlayıcı bir döviz ihtiyacı ile karşı karşıya bulunulsa bile ithalâtı ikame edecek ya da ihracatı arttıracak bir yatırım projesinin yine de en az ödemeler dengesi açısından dikkatli bir maliyet hesabının yapılması gerekli dir.

11/G.Meier, Leading Issues in Development Economics, (New-York: Oxford University Press, 1964), sh. 230-234.

Yatırılmarın ödemeler dengesi etkilerinin, proje seçiminde bu anlamda göz önünde tutulması ekonomiklik mülahazaları yönünden bazı hatalara yol açabilir. Çünkü dış ödeme dengesi yönünden gerçekten faydalı sayılabilecek bir yatırım, önemli bir faktör olan kâr maximizasyonunu sağlamayabilir. Yine, dış ödeme açığını gidermek amacıyla yapılan bir yatırım, memleketteki işsizlik problemini giderecek bir nitelikte olmayabilir, üstelik sermaye entansitesi çok yüksek tutulduğu takdirde işsizliği arttıran bir özellik taşıyabilir. Böyle hallerde çeşitli ihtiyaçların şiddetine göre bir seçim yapmak zorunluğu ortaya çıkacaktır. Ancak bu noktada da bir amaca varmak uğruna diğer mülahazaları tamamen ihmal etmekten mümkün olduğu kadar kaçınmak gerekmektedir.

Ekonominin döviz sıkıntısıyla karşı karşıya bulunduğu durumlarda dış ödeme açığını azaltmak için ithalâtı ikame eden ya da ihracatı arttıran nitelikte yatırımlar yapmak, problemin kısa vadeli çözüm şekli olmaktadır. Kısa dönemde döviz gelirlerinde artış sağlamak amacı ile kurulan ihracata dönük bir endüstri dünya piyasası şartları açısından mukayeseli avantaja sahip olmayabilir. Başka bir deyimle, bu tip bir endüstrinin mamülleri söz konusu ekonominin ihtisaslaşma alanına girmeyebilir. Oysa ki gerçek ekonomiklik anlayışı bir ülkenin dünya piyasasında mukayeseli avantaja sahip bulunduğu malları satmasını gerektirir. Ancak bu şekilde o ülkede etkin kaynak dağılımı sağlanmış ve ekonomi dış ticaretten azami faydayı elde etmiş sayılabilir. Bu bakımdan ödeme dengesi açığının baskısı bir miktar azaltıldığı zaman mukayeseli avantajlar esasına uygun bir yatırım politikasına geçilmesi ve problemin uzun vadeli çözümünün bu alanda aranması zorunlu bulunmaktadır.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

A. KİTAPLAR

Baran, Paul A. The Political Economy of Growth. New York: Marzani and Munsell, 1960

Buchanan, Norman S. International Investment and Domestic Welfare. New York: Henry Holt and Company, 1945.

Bulutay, Tuncer. Ekonometrik Bir Deneme. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1966.

Hircshman, Albert O. The Strategy of Economic Development. New Haven and London: Yale University Press, 1965.

Leibenstein, Harvey. Economic Backwardness and Economic Growth. New York: John Wiley and Sons Inc., 1957.

Meier, Gerald M. Leading Issues in Development Economics. New York: Oxford University Press, 1964

Nurkse, Ragnar. Problems of Capital Formation In Underdeveloped Countries. Oxford: Basil Blackwell, 1953.

Devlet Plânlama Teşkilâtı. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı. Ankara: Devlet Matbaası, 1967.

B. MAKALELER

Chenery, Hollis B. "The Application of Investment Criteria," Quarterly Journal of Economics, LXVII, No. 1 (February, 1953), 74-96.

Dosser, Douglas G. "General Investment Criteria For Less Developed Countries, A Post Mortem, " Scottish Journal of Economics, IX, No.2 (june, 1962, 85-98.

International Labor Office. "Some Aspects of Investment Policy in Underdeveloped Countries, " International Labor Review, LXXVII, No.5 (May, 1958), 389-433.

Kahn, Alfred E. "Investment Criteria in Development" Quarterly Journal of Economics, LXV, No.1 (February, 1951),38-61.

Polak, J.J. "Balance of Payments Problems of Countries Reconstructing With the Help of Foreing Loans," Quarterly Journal of Economics, LVII, No.1 (February, 1943), 208-240.

0039021

3.8.3 One